

Goi Yakintzaruntz

OARMENA

Goi-yakintzari burutz u(ats txikiak -

Auxe, OARMENA, gizonak duen beste almena, oa erazteko almena, au ere gure baitan ari dan almena, batzuentzat oso zo otz eta sakona izan ditekena; baña o enbesteraño eltzen ezpada ere, naiz eta neuri oso txikian agertu, beti almen oso berezia bezela ikustekoa da; oa a izateko almena, oartu egin al-izateko be. Ta beraren bidez gizonak obeto edo ikusi ta ulertu ditzake bizia, ta naiz bere baitan naiz besteenean be gertatzen diran gogoaketak. O ela, bere gogo-eginkizunak oña ituago burutu ditzake, guzia argi ta garbi ikustean.

Zer ote da OARMENA?, nola zeda itu dezakegu bere zentzuna? Alde batetik norberak gauza guztien izaera nolako dan ikus dezake ondo, bere baitan egindako gogalpenak ortarako bitartekoaz artzen, bai ta besteen iritziak nolakoak diran ere; ta bestetik gogalpen eta iritzi oyen ondorioa nolakoa izan ditekera be, guztia OARMEN'aren bidez zuzen atemateko; o elaxe guztioi lortzeko bidea dugu OARMENA. Noski, OARMENA gure ADIMEN'aren atal bat bezela ere begira dezakegu, edo adimena ari-izateko bide bat lez; ta ortik aterra dezakegu oarmenaren ga antzi aundia, gizonak bururakizunetan ari-izateko men egokia dalarik.

Gizonak beregan dauzkan almen batzuen bitartez, ikusmen, entzumen, ikumen eta abar, beregandik at gertatzen dana atematen du, baña gertapen guztien zioa, karia edo azaga ere jakiteko, bere baitan oyen asmoak eundu edo entu bear-izango ditu ongi, ortarako bere oarmena ekitean ja irik, eta oarmen o en ondorioz yardutean izateko ere. Or ikusteko, zalantzik gabe, gure baitan ditugun beste almenekin nolako alkartasuna duen, eta nolabait be gure almen guztien egipenaz adimena elikatzen dala edo osotzen dala; almen guztiak batera datozelarik.

Aundia da benetan oarmenaren almena, ta ongi adierazten digu bera erabiltzean nolakoa dan gizonaren garaitasuna bai ta bere yaukaltasuna ere. Or nunbait dagoz gauzak, beren izanez eta beren izatean, eta gizonak guzti o en be i zeatza ukan dezake, sakon gañera, ororen oa a egitean, eta orobat asmo, asmaketa ta asmakizunak be ezagutzen ditu zeaztasunez, oarmenaren bitartez atxikita; men or'en bidez gizonak ez du bere burua bakafik ikusten, biziaren zear eta beste gizonekin a emanetan sar ditekera, o ela era berean bere bizia edatzean.

Gogo-bizia ere, oarmenez ari-izatean, aberasturik agertzen zai gu gero ta areago carketak egiten, eten gabe zabaltzean, Gizonak dituen beste menak ortarako ere ari dira beti eragitean, eta oarmenaren jokatzekak besteena laguntzen du egokiro gure gogo-biziaren aberastasuna aunditzeko ta zabaltzeko. A iga ia benetan geron baitan ditugun almenen egipena, gogo-biziari eustean eta bizi ori inda a ematean; egitan gure izate-nolakotasuna goyeneko galgan ikusteko aña.

Ezinbestekoa dugu, egiazki, oarmena izan eta oarmenez yardun, gure biziaren eginkizun guzietarako, ezpailitzake eraz izango oarmenik izan gabe oldozmenak izatea; zerez izan oldozmenik ezer oartu gabe?, ezer ez erantzutea beara bezela agertzen zaigu. Beraz, ba-dirudi oldozpenak izateko ta adimenaren beste eginkizun guztietarako, oarmena dala asiera ta bidea, ezinbestean.

Biziaren zear eta berez, guziok ari gera beti gure oarmena erabiltzen, jayo ta bereala gauzaen zergatik eta zertarako jakiteko nayeana ari galararik, eten gabe erantzun egokiak aurkitzeko xedez; erantzun ori batzuetan besteai galdetzean eta besteetan gerok bilakatzean lorturik, eta ontarako ezinbestekoa zaigu oarmenez yardun, gauzaen eta beren edatzean gertatzen dan guziaren beri ikusten, aztertzen eta sakontzen, jakiteko gure egaña neu i aundienean asetzeko. O ela, egingo dugun lan guztia, ezinbestez, gure oarmena jokoan ja ita burutu al-izango dugu.

Oarmenez ari-izatea berez sortzen zaigu geron baitan bea ezkoena dan jokeraz; begiluze gera guziok gure izaeraren ondorio bidezko ta beara bezela, ta baitezpadakoa agertatzen zaigu ororen zioa jakiteko naya; apika "zergatik?" galdera, guzionaren lera mamitzen da gure baitan, bai ta zein-nai bidez azaldu ere gure biziaren edatzean beste edozein galdera baño indar aundiagoan. Jakin naya ikusten da, noski, galdera ortan, eta beara zayon erantzuna oarmenaren bitartez lortuta izango da geyenetan; besteengandik ere eldu dakigu-ke erantzuna bera, baña geuk oartzean aurkitzea nayago, egokiago gure jakin naya egokiro betetzeko.

Gizonaren adimenezko bizia bere baitan, jakiña, sortu ta ari-izaten da, adimena bera ta beste men edo almen guztiak erabiltzean, eta guztiak bear ditu bere gogo-bizia izan al diteken, oyen artean oarmena ere dalarik, lenengoa ezpada, aipaga ienetakoa bai izateko, eta guztien jokatzean lenengoa edo agertzen zaiguna; eiki gogo-biziaren gaya zein edo zein, bat edo beste izan; guzoi zein dan ikusi bear da lenengoz, ots, oartu, berari buruz gero adierazi al edo nai danaz yarduteko; o engatik agertzen da oarmena asoin bezela, gogaketa guztien asiera lez.

Mugarik ez oarmenaren egipenerako, gai guztiak baitira oartzeko egokiak, eta guztien beri gizonarentzat jakinga ia dalarik, alde edo aldi guzietaraño eldu diteke, oro atzemateko, oro ere i ikatzean. Alakotz, ain zabala azaltzen dalarik, ezin bere egipen ori iñola zeda itzea. Gizonaren gogo-bizian, o engatik, eragiten ikusi bear dugu beti, beara izango dana burutzeko ta edozein gogaya ere asteko ta erabiltzeko. Ora bada bere ga antzia alde guztietatik ikus ditekena.

Eta eziña zayo gizonaren adimena edo oldozmenaz ari-izatea oarmenik egin gabe, adimenezko jokoan zeredozer erabiltzeko, ulerga ia ezpaita oartu gabe den-dena gogoetatzea. Zabala da, oso zabala, gizonaren baitan ari dan bizia, gogo-bizia, indar ain aundia duena, oarmenetik asten diran bizi ta

inda a. Ororen asoña bezela agertzen zaigu oarmena, ta bere jokera ezinbes-
tekoa dugu gure baitan bizirik izan dedin; bai, eziña bezela begiratu bear dugu
oarmenik gabe edozein gogo-bizia, eziña ere gure adimena ari-izatea.

Oarmena goyeneko almen bat bezela agertzen bada, gure baitan yardute-
an, o en ondorioa bezela oarpena sortzen da bidezko etorkizunean, eta naiz
gure baitan naiz guregan eta gugandik at ere gertatu ditekera; orixe oarmena-
ren edapena noraño eldu ditekera, zein-gabetik zeatzeraño eltzeko. Oarmene-
tik datorkigu, ziñez, oarpena, aitarengandik semea bezela, bidezkoa dan etor-
bidean, eta nolabait elburua lez be ikus dezakeguna, asi ta amaitzekoaa dan
eginkizuna burutzean eta oarmenaren joko yaukala erakustean.

Alaz ere, gogo-bizian, adimenezko bizian ikusi bear dira bereziki oarmena-
ren izate ta jokaera. Ta goiko, goyeneko bizi berezi ortan agertzen da gizona-
ren garaitasun yaukala, oarmenaren bitartez atematen duguna; ondorioaz
giza-izaerak duen goyentasuna ere argienik ikusteko dugula. Ta egokia izate-
ko, garaitasun o en arauz gizonaren oldozpen eta egipenak ere neu i berbera
ortakoak izatea, kariz eta egiz bere burua illa aindurik izateko.

O ela, oarmenez geron baitan eta guregan ere ateman diteke gogo-bizian
batez ere giza-izatea nolako zabala dan, noraño eltzen dan, noraño el ditekera
ere, goruntz beti baña egitan goratze o en muga ikusi eziñean, benetako
muga ori nunbait egon ezkeru; o engatik ezin oarmena zedariturik ikusi gure
baitan ez eta lekorean ere. Men aundia egitan oarmenarena ta zabalatasun
aundiena edo zayo ari-izateko duena. Argi begiratzeko, beraz, giza-izakiaren
nolakotasun aundia.

Ezta ulertzekoa giza-gogo-bizia oarmenik gabekoa izatea; ba-dirudi men
o en gabe gizona gauza bat baño besterik izango ez litzakela. Alakotz, bear-
bea a bezela agertzen da men ori gizona dan bezela izateko; ga antzi aundie-
nekoa, zio ori dalarik, oarmenaren jabe izatea, bere baitan ari ditekera almen
ori ain zabalik erabiltzeko duelarik. Bai, beste gogo-almen guztietaz bezela
oarmenaz ere ongienik begira dezake gizonak bere barne-barnean, bere bai-
tan, gozatzeko duen goreneko bizia.

Giza-bizia, noski, o(elaxe agertzen zaigu, a igari bai, baña batik bat gorene-
ko galgaetan edatzeko bide egokiena bezela eskeintzean, gizonari gogo-abe-
rastasuna gozatzeko eman al-izatearen aukera ede ena bezela eukitzeko ta
onartzeko, oarmenez egokienik atemateko duelarik. Ona izango zaigu, bene-
tan, gure baitan gogo bizienaz eten gabe aztertzea, bertan gogo-ondasunen
iturburu yoriena dugula oartzeko ta ondorioaz zorionerako bidean barna gero
ta geyago au eratu al-izateko ere.

Emen dugu, beraz, gizona izadi erdian izaki yaukalena bezela, bizidun guz-
tienganako ta gauza guziekiko nagusia dala, ta ba-du bere baitan bere goi-
izate ori oartzeko almen berezia, oarmena ain zuzen, tai gabe ori ta beste
almen guztiak be berarenak lez ikusteko. Goi-goyeneko, o engatik, bere iza-
era gogo-bizian izan ditekera guzia ongienik atemateko almena duelako, oar-
menaren bidez jakin dezakelarik.